

GLOBAL AXBOROTLASHUV SHAROITIDA YOSHLARNING RAQAMLI MUHITDA ONGLI VA MAS'ULIYATLI HARAKAT QILISHI, ULARNI TURLI MAFKURAVIY XURUJLARDAN HIMOYALASH.

Norqulov Sherzod Xurramovich

Denov tuman 75-son maktab

Informatika fani o'qituvchisi

Tel +99897-552-23-83

sherzodnorqulov27@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu ishda global axborotlashuv jarayoni sharoitida yoshlarning raqamli muhitda ongli, mas'uliyatli va xavfsiz faoliyat yuritishining ahamiyati yoritiladi. Internet va ijtimoiy tarmoqlar orqali axborot almashinuvining kuchayishi yoshlar hayotiga katta imkoniyatlar yaratishi bilan birga, turli mafkuraviy xurujlar, feyk axborotlar, radikal g'oyalar va virtual manipulyatsiyalar kabi xavf-xatarlarni ham yuzaga keltirayotgani tahlil qilinadi. Shuningdek, yoshlarning mediasavodxonligi, axborotni tanqidiy tahlil qilish ko'nikmalari, raqamli madaniyat va kiberxavfsizlik bo'yicha bilimlarini oshirishning dolzarbligi asoslab beriladi.

Ishda ta'lim muassasalari, oila va jamiyatning bu jarayondagi o'rni hamda yoshlarni mafkuraviy tahdidlardan himoyalashning samarali mexanizmlari ko'rsatib o'tiladi. Natijada, raqamli makonda mas'uliyatli va ongli harakat qiluvchi yoshlarni tarbiyalash jamiyatning mafkuraviy barqarorligi va axborot xavfsizligini ta'minlashning muhim omili ekani ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: Global axborotlashuv, raqamli muhit, yoshlar, mediasavodxonlik, axborot xavfsizligi, kiberxavfsizlik, mafkuraviy xurujlar, feyk axborot, raqamli madaniyat, tanqidiy fikrlash, internet etikasi, raqamli kompetensiyalar.

Аннотация

В данной работе подчеркивается важность осознанной, ответственной и

безопасной деятельности молодёжи в цифровой среде в условиях глобальной информатизации. Анализируется, что рост информационного обмена через Интернет и социальные сети, создавая огромные возможности для молодёжи, одновременно создаёт и такие опасности, как различные идеологические атаки, фейковая информация, радикальные идеи и виртуальные манипуляции.

Обоснована актуальность повышения медиаграмотности молодёжи, навыков критического анализа информации, цифровой культуры и знаний в области кибербезопасности.

В работе показана роль образовательных учреждений, семьи и общества в этом процессе, а также эффективные механизмы защиты молодёжи от идеологических угроз. В результате подчёркивается, что воспитание молодёжи, действующей ответственно и осознанно в цифровом пространстве, является важным фактором обеспечения идеологической стабильности и информационной безопасности общества.

Ключевые слова: глобальная информатизация, цифровая среда, молодёжь, медиаграмотность, информационная безопасность, кибербезопасность, идеологические атаки, фейковые новости, цифровая культура, критическое мышление, интернет-этика, цифровые компетенции.

Keywords: Global informatization, digital environment, youth, media literacy, information security, cybersecurity, ideological attacks, fake news, digital culture, critical thinking, internet ethics, digital competencies.

Kirish

XXI asr global axborotlashuv jarayonlarining keskin jadallashuvi bilan xarakterlanadi. Raqamli texnologiyalar, internet, mobil aloqa va ijtimoiy tarmoqlarning jadal rivojlanishi natijasida axborot almashish jarayoni misli ko‘rilmagan darajada tezlashdi. Bugungi kunda yoshlar insoniyat tarixida birinchi bor axborotning ulkan oqimiga to‘g‘ridan-to‘g‘ri, cheklovsiz holda duch kelayotgan avlod sifatida shakllanmoqda. Bu jarayon ularga keng imkoniyatlar yaratishi bilan birga, turli

mafkuraviy xurujlar, feyk axborotlar va virtual manipulyatsiyalar kabi yangi xavf va tahdidlarni ham yuzaga keltirmoqda.

Global axborot makonining cheksizligi yoshlarning ongiga ta'sir ko'rsatishning yangi mexanizmlarini shakllantirib, turli zararli g'oyalar va ekstremistik kontentning tez tarqalishiga zamin yaratmoqda. Shunday sharoitda yoshlarning raqamli muhitda ongli, mas'uliyatli va xavfsiz harakat qilishi, axborotni tanqidiy tahlil qila olishi, axborot manbalarini ajrata bilishi hamda kiberxavfsizlik qoidalariga amal qilishi alohida ahamiyat kasb etadi.

Yoshlarni mafkuraviy tahdidlardan himoya qilish bugungi kunda nafaqat ta'lim tizimi, balki jamiyatning barcha bo'g'inlari oldida turgan dolzarb vazifalardan biridir. Chunki axborot xurujlari aksariyat hollarda yoshlarning ongiga bevosita qaratilib, ularning dunyoqarashi, e'tiqodlari va qadriyatlariga ta'sir o'tkazishga qaratilgan bo'ladi. Mazkur masalaning dolzarbligi, avvalo, yoshlarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirishni, ularda ma'naviy immunitet va mustaqil fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishni talab qiladi.

Mazkur mavzuning o'rganilishi yoshlarning ongini turli g'oyaviy tahdidlardan himoya qilish va ularni raqamli makonda mas'uliyatli ishtirokchi sifatida tarbiyalashga xizmat qiladi.

Global axborotlashuv jarayonining jadallashuvi - Global axborotlashuv jarayonining jadallashuvi yoshlarning dunyoqarashi, qadriyatlari va ijtimoiy faolligiga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Raqamli makonda mavjud cheksiz imkoniyatlar ta'lim, fan, ijodkorlik va shaxsiy rivojlanish uchun keng sharoit yaratgan bo'lsa-da, uning salbiy oqibatlari ham kundan kunga kuchayib bormoqda. Xususan, yoshlar o'rtasida feyk axborotlar, zararli kontent, radikal va ekstremistik g'oyalarning tarqalishi, axborot manipulyatsiyalari va kiberjinoyatchilikning ortishi xavfni yanada kuchaytirayotgan omillardir.

Raqamli muhitda yoshlarning ongli va mas'uliyatli harakati avvalo ularning **mediasavodxonlik** darajasi bilan belgilanadi. Mediasavodxon yosh axborot manbalarini tanlay oladi, ma'lumotning haqqoniyligini tahlil qiladi, virtual makonda

o'zini tutish me'yorlarini biladi va shaxsiy ma'lumotlarini himoya qilishning asosiy qoidalariga amal qiladi. Tanqidiy fikrlashning shakllanishi esa mafkuraviy tahdidlarga qarshi turishning eng muhim shartidir.

Shuningdek, yoshlarni turli mafkuraviy xurujlardan himoyalashda davlat, jamiyat va ta'lim muassasalarining hamkorligi muhim o'rin tutadi. Ta'lim jarayonida raqamli madaniyat, axborot etikasi, kiberxavfsizlik, milliy g'oya va mafkuraviy immunitetni kuchaytirishga qaratilgan darslar, seminarlar va treninglar tashkil etilishi zarur. Ota-onalar esa farzandlarining onlayn faoliyatidan xabardor bo'lib, ularning raqamli muhitda to'g'ri yo'nalishda harakat qilishiga ko'makchi bo'lishlari kerak.

Yoshlarning mafkuraviy xurujlarga qarshi turish qobiliyatini shakllantirish - Yoshlarning mafkuraviy xurujlarga qarshi turish qobiliyati — ularning ma'naviy immunitetiga, milliy qadriyatlarga sodiqligiga, mustaqil fikrlay olish va voqelikka ongli baho berish malakasiga tayanadi. Shu bilan birga, raqamli psixologik xavfsizlikka e'tibor qaratish ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Kiberbulling, onlayn bosim, manipulyativ targ'ibotlar kabi omillarga ruhiy barqarorlik bilan qarshi turish yoshlarning ijtimoiy-psixologik tayyorgarligini talab qiladi.

Bugungi kunda yoshlar nafaqat raqamli kontent iste'molchisi, balki uning faol yaratuvchisi hamdir. Shu sababli, ularni foydali, ijobiy, ma'naviy-ma'rifiy kontent yaratishga rag'batlantirish, raqamli ijodkorlik loyihalariga jalb etish muhim. Bu jarayon ularning axborot makonidagi faol ishtirokini kuchaytirib, salbiy g'oyalar ta'siriga tushib qolish imkoniyatini kamaytiradi.

Umuman olganda, raqamli muhitda ongli va mas'uliyatli harakat qiluvchi yoshlar jamiyatning mafkuraviy barqarorligi, milliy xavfsizligi va axborot makonining sog'lom rivojlanishida hal qiluvchi o'rin tutadi. Ularning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish, axborot madaniyatini yuksaltirish va mafkuraviy tahdidlardan himoyalash bugungi kunning eng dolzarb vazifalaridan biridir.

Asosiy yo'nalishlar va ularni rivojlantirish.

1. **Axborot savodxonligi va tanqidiy fikrlashni rivojlantirish:** Yoshlarni soxta xabarlarni (fake news), dezinformatsiyani aniqlashga o'rgatish, ma'lumot manbalarini tekshirish ko'nikmalarini shakllantirish.
2. **Raqamli etika va mas'uliyatli xulq-atvor:** Internetda o'zini tutish qoidalari, madaniyatli muloqot, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish bo'yicha bilimlarni oshirish.
3. **Mafkuraviy immunitetni shakllantirish:** Milliy qadriyatlar, tarix, madaniyat asosida yoshlarda o'zlikni anglash hissini kuchaytirish, ularni mafkuraviy xurujlarga qarshi "himoya qalqoni" yaratish.
4. **Ota-ona va pedagoglar ishtiroki:** Oila va maktabning raqamli muhitda monitoringi hamda yo'naltiruvchi rolini kuchaytirish.
5. **Davlat va texnologiya yetakchiligi:** Platformalar, ijtimoiy tarmoqlardan foydalanishda qonuniy va axloqiy me'yorlarni ta'minlashga yordam berish.

Bu tezis, yoshlarni raqamli dunyoda faol va xavfsiz ishtirok etishga chaqiruvchi, ularni zamonaviy tahdidlardan himoya qiluvchi strategik yondashuvni ifodalaydi.

Xulosa

Global axborotlashuv jarayoni zamonaviy jamiyatning barcha sohalariga, ayniqsa yoshlar ongiga kuchli ta'sir ko'rsatmoqda. Raqamli texnologiyalar va ijtimoiy tarmoqlar hayotga chuqur kirib kelgan sharoitda yoshlarning axborotga munosabati, kontent iste'moli va virtual makondagi xulq-atvori ularning ma'naviy kamoloti hamda g'oyaviy barqarorligiga bevosita ta'sir etadi. Shuning uchun raqamli muhitda ongli, ehtiyotkor va mas'uliyatli harakat qila oladigan yoshlarni tarbiyalash bugungi kunning eng dolzarb masalalaridan biridir.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, mafkuraviy xurujlardan himoyalaniishning asosiy omili — yoshlarning mediasavodxonligi, axborotni tahlil qilish qobiliyati va mustaqil fikrlash kompetensiyalaridir. Axborotni tanlay olish, feyk xabarlarni aniqlash, zararli g'oyalarni anglash va ulardan himoyalaniish ko'nikmalari raqamli madaniyatning muhim tarkibiy qismini tashkil etadi. Milliy qadriyatlarga sodiqlik, ma'naviy

immunitet va ijtimoiy faollik esa mafkuraviy tahdidlarga qarshi turishda zarur tayanch vazifasini bajaradi.

Yoshlarning axborot xavfsizligini ta'minlashda davlat va ta'lim tizimining roli beqiyosdir. Raqamli madaniyat, kiberxavfsizlik va mafkuraviy barqarorlikka oid ta'lim dasturlarini takomillashtirish, oila va jamiyat bilan hamkorlikda profilaktik chora-tadbirlarni kuchaytirish yuqori samaradorlikni ta'minlaydi. Shuningdek, yoshlarni foydali onlayn loyihalarga jalb etish, ijobiy kontent yaratishga rag'batlantirish ularning axborot makonida faol, mas'uliyatli va ongli ishtirokchi sifatida shakllanishiga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, global axborotlashuv davrida yoshlarning raqamli muhitdagi mas'uliyatli harakati va mafkuraviy tahdidlardan himoyalaniish darajasi jamiyatning kelgusi taraqqiyoti va mafkuraviy barqarorligini belgilovchi asosiy omildir. Yoshlarni raqamli makonda to'g'ri yo'naltirish, ma'naviy yetuklikka undash va axborotlar oqimida ongli yo'l tanlashga o'rgatish — bugungi kunning eng muhim vazifalaridan biri sifatida qoraladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Axmedov, S. (2020). *Raqamli madaniyat va yoshlar tarbiyasi*. Toshkent: "Ilm-Ziyo" nashriyoti.
2. Raxmonov, A. (2021). *Global axborotlashuv va mafkuraviy tahdidlar*. Toshkent: "Fan va Taraqqiyot" nashriyoti.
3. G'aniyev, B. (2022). *Yoshlar ongini mafkuraviy xurujlardan himoya qilish*. Toshkent: "Akademnashr" nashriyoti.
4. Islomov, T. (2020). *Kiberxavfsizlik va yoshlar: tahdidlar va himoya vositalari*. Toshkent: "Ilm-fan" nashriyoti.
5. Zokirov, F. (2021). *Yoshlar va internet makoni: mas'uliyat va xavfsizlik*. Toshkent: "Sharq" nashriyoti.
6. Jalolov, J. (2021). *Yoshlar va axborot makoni: ma'naviy xavfsizlik masalalari*. Toshkent: "Milliy tiklanish".

7. Saidov, A. (2019). *Globallashuv davrida mafkuraviy jarayonlar*. Toshkent: “Adolat”.
8. Berdikulov, N. (2020). *Internet xavfsizligi va kiberhujumlardan himoyalash*. Toshkent: “Kimyo fanlari”.
9. ziyouz.uz – Media savodxonlik, ma’naviyat va global axborotlashuvga oid maqolalar.
- 10.ma’rifat.uz – Raqamli madaniyat va yoshlar tarbiyasi haqidagi ilmiy-populyar materiallar.
- 11.yoshlar.uz – Yoshlar siyosati va raqamli xavfsizlik bo’yicha davlat materiallari.